

До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.071
Львівського національного
університету імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

кандидата географічних наук **Гарбара Владислава Васильовича**
на дисертацію **Яворської Андріани Михайлівни**

«Ініціальні ґрунти Верховинського Вододільного хребта Українських Карпат»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань
10 «Природничі науки» за спеціальністю 103 «Науки про Землю»

1. Актуальність теми дослідження

Дисертація Яворської А. М. являє собою сучасне дослідження, присвячене важливій та актуальній в науковому та прикладному відношеннях темі генези ґрунтів, що потребує постійного вивчення для розширення розуміння сутності ґрунтоутворних процесів.

Актуальність теми в науковому відношенні зумовлена необхідністю встановлення генетико-географічних особливостей формування ініціальних ґрунтів, які є найменш вивченими на сучасному етапі ґрунтознавчих досліджень в межах території України, для встановлення їхньої генези, класифікаційного статусу та напряму елементарних ґрунтоутворних процесів.

Відсутність систематизованих досліджень ініціальних органогенних ґрунтів зумовлена насамперед незначними площами їхнього поширення, недосконалістю теоретико-методологічних положень, складністю проведення польових та лабораторно-аналітичних досліджень. Однак, вони мають важливе екологічне (акумуляція енергії та поживних речовин) й інформаційне (можливість прогнозування подальшої еволюції ґрунтового покриву гірських територій) значення, а їхнє дослідження є важливим для розуміння стадійності ґрунтоутворення на пісковиках гірсько-лісового та субальпійського поясу Українських Карпат, важливим елементом загальної схеми ґрунтоутворення. Їхнє всестороннє дослідження дозволить доповнити стадійність ґрунтоутворення та особливості еволюції ґрунтового покриву Українських Карпат. Актуальність дисертаційного дослідження також визначена його зв'язком із «Загальнодержавною програмою використання та охорони земель на період до 2022 року»; кафедральними держбюджетними тематиками: «Проблеми генези, географії і класифікації ґрунтів Західного регіону України» (1010Ш01424), «Структурно-функціональні властивості ґрунтів Західного регіону України» (011Ш008007); «Теоретико-методологічні основи ґрунтово-географічного районування» (0114Ш00869), державною підпрограмою

«Технології оптимізації сучасного ґрунтоутворного процесу», державною цільовою програмою «Стратегія збалансованого використання, відтворення і управління ґрунтовими ресурсами».

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень дисертації, висновків і рекомендацій.

Обґрунтованість результатів дисертації зумовлена її грамотно побудованою методологією, значним обсягом зібраних А. М. Яворською фактичних даних, ретельно підібраним комплексом методів аналітичного дослідження ґрунтів.

Методологічна складова обґрунтованості результатів дисертації забезпечується тим, що її авторкою опрацьовані численні літературні джерела з проблематики генези, діагностики, та властивостей ініціальних ґрунтів Верховинського Вододільного хребта Українських Карпат. Здобувачка безпосередньо брала участь у проведенні польових та лабораторно-аналітичних дослідженнях, здійснила вивчення результатів валового хімічного аналізу, біотичних особливостей ініціальних ґрунтів. Авторкою встановлено вплив чинників ґрунтоутворення на формування морфологічних особливостей, фізико-хімічних, хімічних та біотичних властивостей ініціальних ґрунтів. Показово, що при розгляді стану вивченості більшості методологічних питань дисертації, її авторка з достатньою глибиною та критичністю підходить до їхнього аналізу. Такий підхід дав А. М. Яворській змогу обґрунтувати власні підходи та методи вивчення питань, пов'язаних з генетичною сутністю ініціальних ґрунтів Верховинського Вододільного хребта Українських Карпат.

Обґрунтованості положень, висновків та рекомендацій, що містяться в дисертації, сприяють ретельні емпіричні дослідження. Авторкою зібрано та лабораторно опрацьовано значний фактичний матеріал із ретельним підбором методів їхнього аналізу. Результати цих досліджень наведені в табличному та різноманітному графічному вигляді, що дає можливість переконатись в обґрунтованості сформульованих у дисертації положень і висновків.

Таким чином, є підстави вважати результати, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації А. М. Яворської, належно обґрунтованими в методологічному, методичному та фактологічному відношеннях.

3. Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Загальна наукова новизна дисертації полягає у теоретико-методологічному та фактологічному обґрунтуванні генетико-географічних закономірностей профільного поширення, морфологічних та біотичних особливостей генези, валового хімічного складу ініціальних ґрунтів Верховинського Вододільного хребта Українських Карпат.

Автором вперше встановлено видовий склад основних груп мікроорганізмів та їхнє співвідношення на різних стадіях розвитку ініціальних

органогенних ґрунтів. Визначено фізико-хімічні властивості та показники валового хімічного складу ініціальних органогенних ґрунтів на різних стадіях розвитку, а отримані результати використано для діагностики ЕГП. Розраховано енергетичний потенціал мінеральної та органічної складової ініціальних органогенних ґрунтів. Запропоновано діагностичні критерії стадій розвитку ініціального органогенного ґрунту (ембріональні утворення, ґрунтоподібні тіла, первинні ґрунти, примітивні ґрунти).

Особливої уваги заслуговує детальне висвітлення впливу основних груп мікроорганізмів та їхнє співвідношення у формуванні ініціальних ґрунтів. Отримані результати піддавались загальноприйнятій методології статистичної обробки.

Достовірність представлених результатів не викликає сумнівів, оскільки:

1. результати досліджень отримано на основі логічно побудованої методології;
2. застосовано сучасні методи отримання та опрацювання емпіричної інформації;
3. проведено грамотний та глибокий аналіз літературних, картографічних та інших джерел з питань, що досліджуються в роботі;
4. ідейні положення досліджень не заперечують існуючі наукові здобутки і є цілісною обґрунтованою працею.

Таким чином, результати, одержані в дисертаційній роботі А. М. Яворської, є достовірними і відзначаються науковою новизною, що має актуальне практичне значення.

4. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання

Теоретична значущість дисертації полягає у розвитку автором методологічних засад дослідження ініціальних ґрунтів Верховинського Вододільного хребта Українських Карпат.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розширенні та доповненні теоретичних і методологічних основ дослідження ініціальних ґрунтів. Одержані результати досліджень запропоновано використовувати для вдосконалення методики ґрунтово-географічного районування території України, вивчення ґрунтоутворних процесів з метою моніторингу ґрунтів, проведення бонітетної, грошової і ґрунтово-екологічної оцінки, а також оптимізації сільськогосподарського та природоохоронного використання ґрунтів, комплексної екологічної оцінки ґрунтів Українських Карпат та суміжних територій

Разом з цим, дане дослідження має комплексне значення, зокрема в контексті подальших досліджень, щодо розвитку ґрунтового покриву Українських Карпат та його впливу на функціонування локальних ландшафтів.

Результати досліджень є вагомим внеском у розвиток практичних і теоретичних положень як загального, так і регіонального ґрунтознавства.

5. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях

За результатами дослідження дисертаційної роботи опубліковано 11 наукових праць, загальним обсягом 5,3 друк. арк. (автору належать 4,1 друк. арк.), з них у фахових наукових виданнях, рекомендованих ДАК Міністерства освіти і науки України – 5, у реферативній базі Index Copernicus – 3, наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації – 6.

Обсяг і зміст опублікованих праць А. М. Яворської свідчать, що вони з достатньою повнотою розкривають результати дисертаційних досліджень.

6. Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності

Аналіз тексту дисертації, а також публікацій автора за темою дисертації, свідчить про відсутність ознак порушення автором вимог академічної доброчесності. В дисертаційній роботі і опублікованих статтях автора наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей, дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерел інформації.

В дисертації А. М. Яворської не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

7. Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації

Порівняльний аналіз анотації та основних результатів тексту дисертаційного дослідження А. М. Яворської, засвідчує їхню повну відповідність. Анотація не містить інформації, яка була б відсутньою в дисертації. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені відповідно до вимог, встановлених МОН України.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Складність і багатонаправленість питань, вирішенню яких присвячена дисертація, а також авторські підходи до просторового вивчення та характеристики ініціальних ґрунтів Верховинського Вододільного хребта Українських Карпат, зумовлюють те, що окремі положення роботи викликають дискусію. Зокрема:

1. В роботі неповно описано методики, за якими проводили аналітичні опрацювання ґрунтів. Зокрема, в розділі 1.2 (с. 42), подано лише перелік виконаних робіт, без зазначення конкретних методик, за якими їх здійснювали. Окремі пункти детально розписані в тексті дисертації, але не всі. Це дещо обмежує розуміння авторських підходів до досліджень.

2. В практичному значенні вказано, що отримані результати дозволяють доповнити класифікацію ґрунтів України, проте не наведено прикладу можливої класифікації та дещо обмежено розкрито питання кореляції досліджуваних ґрунтів з WRB;

3. В розділі 3 дисертації вказано два шляхи формування ініціального ґрунту, однак детальної систематизації відмінностей та спільних характеристик не подано.

4. Авторкою вживається термін "ініціальні органогенні ґрунти". За якими саме показниками було встановлено цю приналежність?

5. В тексті дисертації наявна значна кількість граматичних та стилістичних помилок.

Наведені приклади свідчать, що вони мають дискусійний характер й вказують на новизну та оригінальність дисертації, а зроблені зауваження мають частковий або рекомендаційний характер і не зменшують наукової і практичної цінності отриманих здобувачкою результатів.

9. Загальний висновок та оцінка дисертації

Аналіз змісту, анотації і друкованих праць за темою дисертації дозволяє дійти висновку про те, що дисертаційна робота на тему «Ініціальні ґрунти Верховинського Вододільного хребта Українських Карпат» є актуальним, завершеним, цілісним, самостійним, оригінальним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, виконане на належному фаховому рівні, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Андріана Михайлівна Яворська – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 103 «Науки про Землю» галузі знань 10 «Природничі науки».

Офіційний опонент

кандидат географічних наук,
старший викладач кафедри географії та
методики її викладання
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Владислав ГАРБАР